

Ariocarpus kotschoubeyanus (Lemaire) Berger subsp. *elephantidens* J. J. Halda, Acta Mus. Richnov., Sect. Nat. 5: 185, 1998.

Synonyma:

Ariocarpus kotschoubeyanus (*Roseocactus*) *kotschoubeyanus* var. *elephantidens* Skarupke, Stachelpost 9: 33, 1973, nom. inval.

Ariocarpus kotschoubeyanus subsp. *skarupkeanus* Halda et Horáček, Acta Mus. Richnov., Sect. Nat. 9: 3–4, 2002, nom. illeg.

Popis (morfologická charakteristika)

Stonek jednotlivý, výjimečně s více hlavami, až 100 mm široký, s plochou nadzemní částí na úrovni terénu a vegetačním vrcholem vtaženým až pod jeho úroveň. Podzemní část ztlustlá, řepovitá, s nečetnými postranními kořeny, protažená v silný konický kořen. Bradavky trojúhelníkového tvaru se zbrázděným povrchem šedo zelené barvy, až 15 mm dlouhé, se středovou rýhou vyplněnou vatou, která přesahuje mezi bradavky, zvláště na vegetačním vrcholu splývá v hustý povrch, kterým jsou vrcholové bradavky pokryty. Květy vyrůstají z temene jednotlivě nebo po 4–5 u největších rostlin, až 50 mm široké; okvětní lístky růžově fialové (magenta). Plod po dozrání vysunut nad povrch bradavek, masitý, růžově bílý, rychle vysychající. Semena černá, 1×1,5 mm velká, část semen zůstává hluboko v rýze bradavky i několik měsíců po odpadnutí plodu.

Vnitrodruhová variabilita

var. *kotschoubeyanus* – vyznačuje se menším vzrůstem, roste v mexických státech San Luis Potosí, Nuevo León, Zacatecas, Durango a Coahuila.

var. *albiflorus* Backeb. – liší se bílou barvou květu, zeleným tělem, výskyt je omezen na Tamaulipas v širším okolí města Tula, ne všechny rostliny mají bílé květy, často jsou růžové nebo s hnědým proužkem. Barva květu se považuje za minoritní znak, a tak není tato varieta často akceptována, byla popsána neplatně též jako subsp. *tulensis* Halda nebo subsp. *neotulensis* Halda.

var. *macdowellii* (Backeb.) Krainz – nejvíce sporná varieta, dle Backeberga se od nominátní liší menším a ozdobnějším tělem. Nejčastěji jsou takto označovány rostliny od Estacion Marte ve státu Coahuila.

var. *sladkovskiyi* Halda et Horáček – naposledy popsaná varieta vyznačující se větším vzrůstem. Roste v okolí městeček La Morita a San Francisco ve státu San Luis Potosí.

Ekologie a rozšíření

Ariocarpus kotschoubeyanus subsp. *elephantidens* je nejjižněji rostoucím zástupcem rodu. V protologu je jako výskyt uvedena Cadereyta ve státu Querétaro. Původní rostliny byly však nalezeny více na východ, až téměř u zimapánské přehrady v okolí městečka Bella Vista del Rio. Často je uváděno starší jméno tohoto sídla, Vista Hermosa. V roce 2018 se objevila informace, že subsp. *elephantidens* roste i v okolí města Tolimán, což je přes padesát kilometrů daleko od centra výskytu.

Poznámky

Původní popis, pořízený podle rostliny, pocházející z mexické zásilky W. Wagnera firmě Köhres (1972), je ve smyslu pravidel Mezinárodního kódu nomenklatury považován za invalidní, protože jeho autor, E. Skarupke neuvedl a neuložil typ. Chybí zde také informace o typové lokalitě, případně rozšíření. Jméno validoval až v roce 1998 J. J. Halda při kombinaci do kategorie poddruhu.

Subsp. *elephantidens* jsem měl možnost pozorovat na pěti lokalitách. Nejznámější populace u hřbitova v Bella Vista del Rio byla zdecimována sběrem, ale je tam stále možné při troše štěstí vidět pár desítek rostlin. Byly zatlačeny pod keře, kde je bez květů není snadné nalézt. Bohatá populace čítající stovky až tisíce rostlin u Cerro Prieto byla při mé poslední návštěvě (2018) poznamenaná sběrem. Další populaci u osady Rancho Nuevo Sombrerete je dnes těžko možné důkladně prostudovat, protože místní obyvatelé nejsou právě příjemní a většinu návštěvníků nekompromisně vyženou. Podle satelitních snímků je polovina lokality „zkulturněna“. Informace o přesném výskytu v okolí Tolimánu nebyly k dispozici, přesto jsem se pokusil nalézt i tuto populaci, což se mi se štěstím nakonec podařilo. Tolimánské rostliny jsou zřetelně menší, neviděl jsem rostliny větší než cca 40 mm v průměru, přičemž bradavky jsou přibližně stejně velké jako u rostlin od Bella Vista del Rio. Jsou více zelené, ale je možné, že rostliny rostou jen pod keři, přestože se na lokalitě nacházejí přesně ty samé plošiny, na kterých je možné nalézt rostliny u Bella Vista. Zatímco u Cerro Prieto je možné na metru čtverečním najít i desítky rostlin, tolimánská populace je velmi řídká. Při usilovném průzkumu jsem našel jen několik málo desítek rostlin. Moji přátelé nenašli o pár měsíců později žádné rostliny. Za zmínku stojí ještě zmínit tzv. severní elefantidensku: jedná se o poměrně velké rostliny *A. kotschoubeyanus* rostoucí jižně od Viesca na hranicích Coahuila–Zacatecas, které mají strukturovaně rozbrázděnou horní plošku bradavek.

Autor příspěvku je přesvědčen, že *A. kotschoubeyanus* subsp. *elephantidens* si zaslouží status samostatného druhu. Důvodem je izolace nalezišť, nejbližší populace var. *sladkovskiyi* roste 150 kilometrů severněji – a jiná ekologie biotopů. Všechny ostatní popsané odchylky rostou v místech, která bývají zaplavována, ať už jsou to bezodtoké pánve s jílovitým nebo šterkovitým substrátem nebo kamenité naplaveniny v náběžích mírných svahů, zatímco subsp. *elephantidens* roste většinou na temenech nízkých pahorků v kamení s dobrou drenáží.

Literatura

Antálek P.: *Ariocarpus kotschoubeyanus* (Lem.) K. Sch. *Cactaceae etc.* 2: 72–75, 2017.

Antálek P.: Rod *Ariocarpus* Scheidweiler – dokončení. *Cactaceae etc.* 3: 83–91, 2019.

Backeberg C.: *Die Cactaceae* 5: 3060–3075, 1961.

Batov S. G.: *Ariokarpusy* 1: 190–191, 2015.

Pilbeam J., Weightman B.: *Ariocarpus et cetera*, s. 21–23, 2006.

Říha J.: *Ariocarpus kotschoubeyanus* (Lem.) K. Sch. var. *elephantidens* Skarupke. *Atlas kaktusů* 1: 2, 1986.

Šedivý V.: Rod *Ariocarpus* Scheidw. *Atlas kaktusů* 6: 91, příloha.

Šedivý V.: *Ariocarpus kotschoubeyanus* (Lem.) K. Sch. var. *albiflorus* Backeb. *Atlas kaktusů* 7: 3, 1992.

Šedivý V.: *Ariocarpus kotschoubeyanus* (Lem.) K. Sch. var. *kotschoubeyanus*. *Atlas kaktusů* 7: 4, 1992.

Verduzco J., Zachar M.: *Ariocarpus kotschoubeyanus* (Lem.) K. Sch. *Cactaceae etc.* 3: 74–76, 1992.

Pěstování

Subsp. *elephantidens* patří ke snáze pěstovaným rostlinám z okruhu *A. kotschoubeyanus*. Rostliny snesou více vody a poměrně rychle narůstají do květuschopné velikosti. Nabídka semen je u nás dostatečná, je možné sehnat semena z populací od Bella Vista i Rancho Nuevo Sombrerete. Tolimánské rostliny nejsou vzhledem k mexické i naší legislativě dostupné.

Text i foto: Petr Antálek, fotografie *A. kotschoubeyanus* subsp. *elephantidens* PA 2248 pořízena u Cerro Prieto, Querétaro.